

УТВЕРДЖЕННЯ УКРАЇНСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО ПЕРЕКОНАННЯ

Андрій Буренко

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
вул. Генерала Чупринки, 49, 79044, Львів, Україна*

Нова книга Людмили Павлюк “Дискурс екстрем, публічна сфера і формування української ідентичності”¹ присвячена осмисленню тих чинників, які впливають на процеси національного самоусвідомлення та зміст дискусій щодо моделей розвитку суспільства. За основу дослідження ідентифікаційних стратегій авторка бере матеріал української політичної комунікації другого десятиліття незалежності.

Динаміку змін у вартостях, які насамперед є показником вектора ідентичності, у книзі простежено на тлі макроструктурного хронологічного зрізу – посттоталітарного переходу: “Завершення радянської епохи, яке стало водночас початком самостійності України, пам’ятне й цікаве переплетенням характеристик – в ньому виявилися за максимумом аксіологічні контрасти, були посіяні зерна альтернативних можливостей, висвітилися варіанти маршрутів майбутнього колективного шляху-подорожі”. Оскільки для будь-якого напрямку змін існують противаги, то, щоби адекватно описати віддзеркалений у дискурсі результат ідентифікаційних практик, авторка спрямовує увагу на “перешкоди в сюжеті розвитку – бар’єри, шлагбауми, вантаж минулої епохи”. Відтак у фокусі аналізу опиняється конфлікт і “екстреми” – найвищі точки конфронтаційної напруги.

У книзі «Дискурс екстрем, публічна сфера і формування української ідентичності» простежуємо чіткий аналіз форм репрезентації у публічному просторі найбільш гострих політичних конфліктів за період 2001 – 2011 років. Авторка, звертаючись до найважливіших ідентифікаційних тем, закорінених у фактах минулого національної спільноти, розглядає важливі питання сучасного життя нашої країни. Наприклад, у розділі “Дискурси аналізу міжрегіональних стосунків: екстреми “сепаратизму” й пошуки порозуміння між заходом і сходом” порушено одвічну проблему нашої держави, а саме протистояння “Схід – Захід”, до якої неодноразово зверталися такі генії публіцистичного слова, як Д. Донцов, І. Крип’якевич, І. Лисяк-Рудницький, М. Драгоманов, В. Липинський та інші. Ця проблема є однією з найважливіших в українській історії, політичній думці та публіцистиці, від її розв’язання залежить життєздатність і стресостійкість національного організму. Авторка розглядає міжрегіональні непорозуміння кризь призму дебатів у публічному риторичному просторі 2001–2011 років, заглиблюється у дискурс міжрегіональних стосунків і, звертаючись до текстів на теми етнотери-

---

©Буренко А., 2013

¹ Павлюк Л. С. Дискурс екстрем, публічна сфера і формування української ідентичності : нариси з політичної комунікації 2001–2011 років / Л. С. Павлюк. – Львів : ПАІС, 2012. – 380 с.

торіальних різниць, досліджує зміст і мету використання таких понять, як «розкол», «протистояння», «конфронтація» та «міжусобиці». Своє бачення проблеми дослідниця ілюструє прикладами з сучасних якісних українських та закордонних засобів масової інформації. Скажімо, цитує пресові видання «День», «Дзеркало тижня», «Львівська газета», а також тексти виступів на радіо «Свобода». Авторка робить акцент на такому негативному явищі в нашому суспільстві, як сепаратизм, та аналізує, які ідеологічні реалії (або ж фікції) лежать в основі мас-медійних обговорень теми «кримського», «донецького», «закарпатського» та «галицького» сепаратизмів. Відомо, що справжній сепаратизм завжди веде до послаблення, а згодом і до руйнації держави, і виникає, якщо держава та її центральна влада недостатньо сильні. Науковець аналізує використання слова «сепаратизм» у мас-медійному дискурсі міжрегіональних стосунків у період 1991–2011 років. Крім розгляду сучасних тенденцій прояву цього повністю антиукраїнського явища, авторка з'ясовує особливості протистояння таких понять-опозицій, як «сепаратизм» та «ідеологія соборності» в історичному та політичному контекстах, підкріплюючи свої погляди посиланнями на публікації журналістів газет «День», «Високий Замок», «Експрес», «Поступ» та «Коментарі», що виступають виразником громадської думки.

Дуже цікавим є авторський опис найбільш характерних соціальних типажів сучасного українського суспільства. Наприклад, у розділі «Соціальний дискурс в українських медіа: формування нових ідентичностей у сфері стосунків власності» дослідниця прослідковує становлення й традицію зображення у мас-медіа таких соціальних груп, як «олігархи», «нові українці», «бандити», «рекет», «трудова мігранти». Життєвий вибір останніх авторка вважає одним із варіантів соціального порятунку, зосереджуючи увагу на економічній адаптації найменш захищених верств соціуму у підрозділах «Мас-медійний дискурс і картини соціального дна» та «Заповнення вакансії середнього класу – альтернатива соціальній поляризації. Соціальні цінності й національна ідея».

Велику увагу Людмила Павлюк приділяє темі поляризації, підвищенню соціальних стандартів та потребі формування середнього класу в Україні, вважаючи, що ця ніша сьогодні не заповнена. На її думку, важливу роль у проясненні ідентифікаційної суті соціальних змін відіграли мас-медіа періоду незалежності, артикуючи перспективу національної консолідації. Цікавою є думка авторки про руйнацію перспективи створення соціального фундаменту національної згоди через економічний егоцентризм верхів, їхні кланові війни, а також приречене ставлення низів до свого становища.

Дослідниця доволі повно окреслила філософію публічного дискурсу загалом, а також зміст і лінгвістичні особливості демократичного та соціального дискурсів, дискурсів аналізу міжрегіональних стосунків та боротьби за владу. Втім, варто зазначити, що книга Людмили Павлюк «Дискурс екстрем, публічна сфера і формування української ідентичності» перенасичена латинізмами та іншомовними термінами, які, на нашу думку, було б доречно замінити українськими відповідниками. До прикладу: електоральна кампанія – виборча кампанія; екстрема – крайність; імідж – образ; антипод – протилежність; репрезентація – відтворення; стратифікація – розшарування; субстрат

– основа; феномен – незбагненність; конфлікт – суперечність; апеляція – звернення; рейдерство – захоплення.

Надзвичайно цікавим є розділ “Траєкторія ідентичності й метаморфози *homo sovieticus*: між фантомами минулого й гравітаціями майбутнього”, в якому авторка підсумовує результати свого актуального дослідження. У цій частині вона показує еволюцію свідомості *homo sovieticus* – поступове перетворення цього типажу на новітнього сучасного українця: він йде до національного самоусвідомлення, через відмову від радянських зразків на етнокультурному, партійно-ідеологічному та соціально-економічному рівнях, до захисту й становлення демократичних цінностей та утвердження державницької ідеї і, що найважливіше, – усвідомлення національної ідентичності. Авторка вважає, що ті цінності, які є еквівалентом “ідентичності”, сьогодні еволюціонують. Вважаємо, що такі праці потрібні не лише українській патріотичній еліті, вони будуть цікавими та корисними для прочитання масовому читачеві. Саме такі нариси спонукають народ до переосмислення свого минулого і формування правильних орієнтирів майбутнього, що сприяє утвердженню українського національно-патріотичного переконання.

Стаття надійшла до редколегії 11.10.12
Прийнята до друку 15.10.12